

Kaasav eelarve

Tartu linnas 2015

3. aasta kogemused

Sisukord

Eessõna 3

Sissejuhatus 4

Ülevaade 2015. a protsessist 7

Ettevalmistus - eelmise aasta kogemuse analüüs.....	7
Eesmärk: Arusaam linnaeelarvest ja selle kujunemisest paraneb.....	8
Eesmärk: Kogukondadevaheline koostöö paraneb.....	8
Eesmärk: Mõni oluline valupunkt linnas leiab lahenduse ja/või viiakse ellu mõni uus idee.....	8
I Teavitust alanud protsessist.....	9
II Ideede kogumine.....	10
III Ekspertide hinnangud.....	11
IV Arutelud teemagruppides.....	12
V Ideede tutvustamine.....	15
VI Hääletus.....	16
Kokkuvõte ja soovitused edasiseks.....	18
Eesmärk: Arusaam linnaeelarvest ja selle kujunemisest paraneb.....	18
Eesmärk: Kogukondadevaheline koostöö paraneb.....	20
Eesmärk: Mõni oluline valupunkt linnas leiab lahenduse ja/või viiakse ellu mõni uus idee.....	21
Soovitused üldisele kommunikatsioonile.....	23
Meediakajastused.....	25

Eessõna

Kaasavat eelarvet, millega Tartu linn mõned aastad tagasi pilootprojektina alustas, on nüüdseks Eestis rakendanud juba vähemalt 14 omavalitsust. See on hea näide sellest, kuidas ühe omavalitsuse ettevõtmisest, kui seda avalikkusega jagatakse, selgitatakse ja analüüsitakse, saab levinud praktika.

Kaasamiseksperdina ning kaasava eelarve kontseptsiooni tutvustaja ja rakendajana Eestis on mul hea meel tõdeda, et hakkab täituma kaasava eelarve algne eesmärk arendada välja sobiv koosloomemudel erinevate otsuste kujundamiseks omavalitsustes.

Juba on tekkinud näiteid, kus sarnast mudelit, seda vajadusel sobivamaks kohandades, kasutatakse koolidemokraatia õppimisel (Elva gümnaasiumis) või elanike motiveerimisel oma tervisesse investeerima (Rõuge vallas).

Selle aruande eesmärk on analüüsida ning jagada Tartu kogemusi, et sellega innustada teisi omavalitsusi ning kogukondi uuteks ühisteks algatusteks.

E-riigi Akadeemia on täitnud ühe kaasava eelarve tutvustamisega seatud eesmärgi, kui Tartu näitel ja ka iga-aastase analüüsi kaasabil muutub valitsemine Eesti kohalikes omavalitsustes avatumaks ja läbipaistvamaks.

Kristina Reinsalu

*E-riigi Akadeemia e-demokraatia valdkonnajuht
Kaasamisekspert*

Sissejuhatus

Kaasava eelarve puhul on tegemist põhimõttega, millest lähtub kohalik volikogu eelarve kavandamisel. Selle idee on lihtne – **mingi osa kohaliku omavalitsuse eelarvest eraldatakse otsustamiseks omavalitsuse elanikkonnale**. See, kui suures osas, millisel moel omavalitsus seda teeb, sõltub konkreetsest omavalitsusest. Maailmas rakendab kaasavat eelarvet nüüdseks üle 2000 omavalitsuse ja ehkki peamised elemendid korduvad (ideekorje inimestelt, arutelud, hääletus), on pea igaüks leiutanud oma mudeli.

Näiteks **Porto Alegres (Brasiilia)**, kus kaasavat eelarvet rakendatakse juba üle 20 aasta, on tegu keeruka mudeliga, kus selle määramiseks, kui palju % eelarvest igale regioonile otsustamiseks antakse, rakendatakse ülikeerulisi valemeid. Arvesse läheb regiooni elanikkond ning see, kas selles piirkonnas on piisavalt avalikke teenuseid ja avalikku infrastruktuuri. Porto Alegres on mudel pea 20 aasta jooksul paika loksunud ja ka otustamiseks antav osa eelarvest on ajas pidevalt suurenenud (kogu investeeringute osa, ligi 10% kogu eelarvest, *versus* Euroopas tavaliselt 1%). Näiteks otsustati 2001 a. kogu investeeringute eelarverida (14,22% kogueelarvest) kaasava eelarve protsessi käigus.

Porto Alegres viiakse kaasavat eelarvet ellu järgmiselt:

- 1) Teade kaasava eelarve protsessi algusest, üleskutse osaleda;
- 2) **Foorumid** (teemafoorumid, piirkondlikud - kõnniteed, haridus, kultuur, vaba aeg jne), **esitlused, modereeritud arutelud linnapeaga, kodanikud hääletavad prioriteetide üle**;
- 3) Paari kuu pärast on **järgmine ring arutelufoormeid**. Siis esitleb linnavalitsus juba eeldatavat eelarvet (arvesse võttes maksutulu jne). Selles etapis valitakse ka igast piirkonnast 2 nõ **eelarvevolinikku või saadikut**. Töörühm koosneb LV esindajatest, vabaihenduste esindajatest ning nendest valitud saadikutest. Valitud esindajatele pakutakse **koolitusseminare**;
- 4) Seniste ettepanekute, hääletustulemuste jne. põhjal koostab linnavalitsus eelarve eelnõu drafti;
- 5) Töörühm paneb paika täpsemad kriteeriumid kaasava eelarveprotsessi läbiviimiseks ja hääletab valikuks pakutud eelarveosa üle;
- 6) Seejärel esitavad töörühm ja linnavalitsus ühiselt eelnõu volikogule ja volikogu hääletab. Linna volikogu saab teha ettepanekuid muutuste sisseviimiseks, kuid ei saa neid nõuda. Eelarve saadetakse linnapeale, kes saab selle veto panna, kuid seda ei ole kunagi praktikas juhtunud.

Loomulikult on Tartu ja Porto Alegre mõtted, sotsiaalne struktuur jne võrreldamatud ja sealset mudelit ei saanud siin üle võtta. Tartus ei ole näiteks eelarvevolinikke või saadikuid nagu Brasiilias jne. Ka kaasavale eelarvele seatud eesmärgid olid siin erinevad, kuid algses planeerimises võeti siiski mitmeid Porto Alegre kaasava eelarve elemente eeskujuks.

Maailmas on kasutusel mitmeid erinevaid mudeleid.

Tuntumad neist on näiteks **valikulise kuulamise/osalmise mudel** inglisekeelse nimega “Selective listening”, mida on kutsutud ka nn “Cherry-picking” mudeliks). Seda mudelit on rakendatud näiteks mitmetes Saksamaa (Köln) või Poola (Sopot) omavalitsustes. Selles mudelis valib volikogu esitatud ideedest oma äranägemise järgi välja mõned ideed või ka ainult nopped neist. Tihti ka ainult konsulteeritakse eelarvevalikuid ja laekunud inimeste kommentaaridega arvestatakse või ei arvestata, kuid sellise mudeli järgi inimestel puudub otsevaliku (hääletamise) võimalus.

- Kaudsete sihtrühmade ettepanekud ei ole siduvad, arutlusel on mingi piirkonna investeringud või ka terve linna strateegilised valikud.
- Midagi hääletusele ei panda, ettepanekuid võidakse arvesse võtta või tagasi lükata (vastavalt mängureeglitele).
- Otsuse teeb traditsiooniliselt volikogu.
- Võib demotiveerida sihtrühmi. Samas on suurem tõenäosus, et valik realiseerub täies mahus.

Kasutusel on ka mudel, mida võiks kutsuda **kogukonna kaasavaks eelarveks** (inglise k. "Community grant"). Seda mudelit on rakendatud peamiselt Suurbritannias, Rootsis jne. Selle mudeli läbiviimisel moodustatakse esimese sammuna komitee, kuhu kuuluvad erinevate sektorite esindajad. Komitee filtreerib kodanike ettepanekud ja lõpliku elluviidavate ideede nimekirja valivad elanikud hääletades. Tegemist on pigem projektikonkursiga – valitud projektid saavad rahastuse ja nende esitajad kohustuse need ellu viia (KOV jälgimise alla). Selles mudelis keskendutakse tavaliselt mingile kindlale sektorile, sihtgrupile (sotsiaalvaldkond, noored vms) ja raha tuleb tavaliselt erasektorilt, mitte otseselt omavalituse eelarvest.

On siiski mõned kindlad kaasava eelarve visionääride ja algatajate poolt vaikumisi kokkulepitud põhimõtted, ilma milleta ei saa protsessi olenemata mudelist kaasavaks eelarveks pidada.

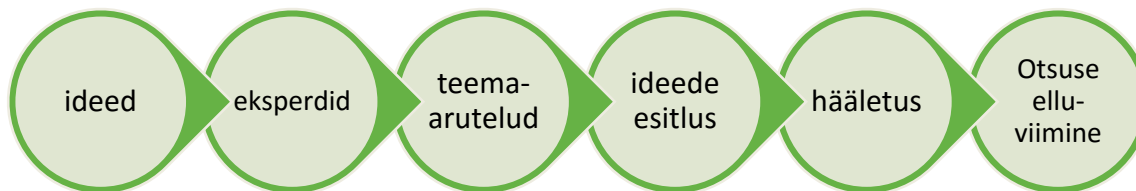
Kaasav eelarve:

- peab olema korduv st tegu ei ole ühekordse aktsiooniga,
- otsustamise fookus on mingi osa eelarve jaotamine,
- protsessi alguses on kokkulepitud kindlad mängureeglid, millest lähtutakse,
- ettepanekud tulevad otse kodanikelt või ühendustelt, kuid vabatahtlikud organisatsioonid (või üksikisikud) võivad aidata debatti ülal hoida ja ettepanekuid täiustada, nii et inimesed saavad teha teadliku valiku,
- protsessis on vähemalt mingilgi määral aruteludemokraatiat arutelukoosolekute, töötubade vms kujul, kuhu on vaba ligipääs kõigil huvilistel linnakodanikel.

Nagu eespool erinevate mudelite kirjelduses viidatud, võib inimeste valikul olla erinev kaal – valiku teevad otse linnakodanikud, kodanike valitud nõ eelarvesaadikud või volikogu ise. Samuti erineb suuresti otsustatav eelarveosa. Rahvusvahelise kogemuse põhjal on edukamad juhtumid, kus otsustakse investeringuterea üle.

Ka Tartus lähtuti eespooltoodud põhimõtetest, kuid otsustati, et töötatakse välja Tartule sobiv kaasava eelarve mudel. E-riigi Akadeemia nõustamisel asuti seda mudelit kujundama ja kaasavat eelarvet reaalselt ellu viima 2013. aasta kevadel, mil linnavalitsuse juurde moodustati kaasava eelarve töögrupp.

Esimese aasta pilootprojekt tõi kaasa suure avalikkuse tähelepanu – nii kriitikat kui kiitust. Tänu aktiivselt kogutud tagasisidele ja järjest suuremale ringile inimestest, kes on aktiivselt aruteludel osalenud, on kaasava eelarve mudelit igal aastal täiendatud. Tõsi, lõppenud kolmanda aasta mudel ei erinenud oma põhietappides enam eelmise aasta mudelist, kuid kindlasti on paranenud kõigi osapoolte sisuline panus. Sisukamaks ja aasta-aastalt lennukamaks on muutunud ideed, osavõturohkemaks teemaarutelud ja ka hääletus. Ka lõppvalik tekitab alati tagantjärgi kirglikke diskussioone.

Joonis 1: Tartu kaasava eelarve elluviimise etapid

Mitmed Eesti omavalitsused on asunud rakendama Tartu esimese aasta mudelit, kus avalikke teemaarutelusid ei ole, kuid näib, et nüüdseks mõistetakse siiski, kui oluline osa on just aruteludel, selgitustel, personaalsel ja vahetul suhtlusel.

Tartus on kaasava eelarve hääletusele pandud rahasumma 140 000 eurot, umbes 1 % investeeringute eelarvest. Eelmise aasta volikogu otsuse põhjal jaguneb see lõpuks kahe võiduprojekti vahel – kummagi väärtus kuni 70 000 eurot.

Maailma kontekstis torkab Tartu mudel kindlasti silma sellega, et Eestile-omaselt mängib olulist rolli e-keskkond ja e-suhtlus, mis väärrib kindlasti kiitust. Samas on raporti autori hinnangul kõige väärtuslikum ja edukam kaasamisaktsioon selline, kus kombineeritakse traditsioonilisi ja *online*-meetodeid. Kus oma koht on nii näost-näku aruteludel kui veebikommentaariumidel ning kus ka hääletamiseks on mitmeid erinevaid võimalusi.

Tartu kaasava eelarve teeb unikaalseks ka see, et igal linnakodanikul on õigus ja võimalus otsevalida. Pole mingeid vahefiltreid, nagu on mitmetel teistel levinumatel mudelitel (valitud eelarvesaadikud, kes lõppotsuse teevad vms).

Vastavalt väljatoodud etappidele oli 2015. aastal Tartu kaasava eelarve ajakava järgmine:

- Ideid sai esitada 27. aprillist 17. maini 2015. Esitati 57 ideed;
- Esitatud ideed jagati teemagrupidesse ja vastavate valdkondade eksperdid hindasid ideede elluviimise ja selleks kuluva summa realistlikkust;
- Juunis 2015 toimus 4 avatud teemaarutelu, mille tulemusena valiti lõpphääletusele 24 ideed;
- Tartu kaasava eelarve rahvahääletus toimus 5. -11. oktoobril 2015. Rahvahääletusel sai osaleda iga vähemalt 16aastane isik, kelle elukoht on Eesti rahvastikuregistri andmetel Tartu linnas. Iga rahvahääletusel osalev isik saab hääletada kuni kolme meelepärase idee poolt. Rahvahääletus viidi elektrooniliselt läbi infosüsteemis Volis, kus tuli end identifitseerida ID-kaardi või mobiil-IDga. Hääletada sai ka Tartu linna infokeskuses (raekoja I korrus), kasutades infotöötaja abi.

Hääletusel andis 3772 hääletajalt kokku 6929 häält. Kõige enam hääli said idee nr 2 "Arena Tartu eskiisprojekt" (982 häält) ja idee nr 4 "Elleri amfiteater Toomemäe nõlval" (749 häält).

VAATA IDEID JA TÄPSEMAT TULEMUST SIIT

Alljärgnev aruanne annab ülevaate Tartus kolmandat korda rakendatavast kaasava eelarve protsessist ja toob välja soovitud edasiseks. Soovitude koostamisel on aluseks osalusvaatlus üritustel, vahetu suhtlus osalejatega ning head mõtted mujaltki.

Täpsemalt saab Tartu kaasava eelarve protsessiga läbi kolme aasta tutvuda [Tartu linna kodulehel](#)

Ülevaade 2015. a protsessist

Ettevalmistus - eelmise aasta kogemuse analüüs

Nagu ka varasematel aastatel, alustati ettevalmistusega järgnevas aastaks kohe peale 2014. a. kaasava eelarve tulemuse selgumist. Oluline osa sellest oli lõppenud protsessi ja selle etappide õnnestumiste ja ebaõnnestumiste analüüsil.

Eriti oluline oli analüüsida muutuseid, mis olid 2014. aastal võrreldes esimese aastaga sisse viidud. Peamisteks muutusteks otsuse kõrval, et üldsumma 140 000 eest viiakse ellu 2 ideed, olid teavituse ürituse ning teemaarutelude lisamine ning senisest suurema toe pakkumine ideede esitajatele, kaasa arvatud turunduskoolitus. Need lisandused olid kantud soovist tõsta ennekõike ideede läbitöötatuse ja esitlusoskuse taset, et hääletajad saaks teha teadlikuma valiku ja osutusid kindlasti vajalikes.

Suur muudatus võrreldes esimese aastaga oli ka see, et lisaks investeeringute ideedele, oodati ürituste ideid. Lisaks viidi sisse muudatusi hääletuse protsessi - igal hääletajal oli 3 häält varasema 1 asemel ning hääletustulemused ei olnud hääletuse ajal enam nähtavad nagu esimesel korral.

2014. aasta osalejate arv aga näitas võrreldes esimese aastaga langustrendi. Oktoobris 2014. aastal andis 1938 hääletajat nädala jooksul kokku 4029 häält. Enim hääli kogusid ideed "Kõnniteed ristmikel mugavaks" (422 häält) ja "Emajõe kaldapiirde uuendus" (360 häält).

Ehkki kvantitatiivsed näitajad ei ole autori meelest selle protsessi olulisim osa - pigem on nendeks ideede taga olevate inimeste hulk, arutelude sisukus jne - on linnaelanike toetus ja selle kasvatamine ettevõtmisele väga oluline. Seega oli 2015. aasta eesmärgiks parandada teavitust, et osalejate arv kasvaks. Lisaks oli mitmeid sisulisi, juba kahel varasemal aastal seatud eesmärgi, mis ei olnud veel saavutatud.

Lühike kokkuvõte 2014. aasta protsessi soovitud kolme peamise eesmärgi kohta:

Eesmärk: Arusaam linnaeelarvest ja selle kujunemisest paraneb

- Abilinnapead ja eksperdid tutvustavad avalikult läbimõeldult ja atraktiivses vormis eelarvestarteede ja teisi linna arengut puudutavaid dokumente ning lähiaja investeeringute kava.
- Selgitusi ja tutvustusi toetavad Tartu koguelarve visualiseeringud veebis ja muud hääletatavad ja -kasutatavad lahendused.
- Vahehääletusel anda ekspertide hinnagule suurem kaal.
- Piiruda investeeringuobjektidega, jätta üritused kandideerima teistesse avatavatesse taotlusvoorudesse, sest nende puhul on realiseeritavust selles ajaraamis keeruline hinnata, pakutav summa on ebaproportsionaalne võrreldes muu kultuuriprojektide rahastamisega jne.

Eesmärk: Kogukondadevaheline koostöö paraneb

- Kaasata varasemate aastate aktiivsemaid autoreid ekspertide ja nõu eelarvesaadikutena. Just neis inimestes on potentsiaali olla kaasava eelarve saadikuteks - protsessi mõtte ja eesmärkide selgitajateks ning ideede genereerijateks, läbiarutajateks ja ühendajateks väiksemates kogukondades.

Eesmärk: Mõni oluline valupunkt linnas leiab lahenduse ja/või viiakse ellu mõni uus idee

- Edastada selge sõnum, et isegi kui idee ei võida, kuid saab arvestatava hulga toetushääli, on see siiski selge märk ka otsustajatele, et see on oluline asi/objekt. Seega on iga hääle oluline ja mõistlik on ära kasutada kõik 3 lubatud häält.
- Tutvustada paremini linna plaane ja kavas olevaid objekte - väheneb nende ettepanekute hulk, mis puudutavad asju, mida linn juba tegelikult teebki (tihti küll vajalikust väiksemas mahus). Jääb rohkem ruumi ja energiat ideedele, mis rikastaks linnaruumi tõeliselt uudsete objektidega nii sisult ja/või vormilt.
- Muuta ekspertide hinnangud ja kommentaarid paremini jälgitavaks.
- Näidata selgemalt, millised ideed on olnud varasemate aastate võiduideed, tunnustades sellega rahvaalgatust. Märkida näiteks võiduidee "Kõnniteed ristmikel mugavaks" tulemusena täiendavalt lihvitud äärekivid kaasava eelarve logoga.

Mitmed toodud soovitusel on nüüdseks ellu rakendatud (üritused valikust kõrvaldatud, võiduidee tähistatud logodega – vt Foto 1), kuid mitmed soovitusel on ka peale 2015. aasta protsessi elluviimist aktuaalsed. Nende juurde tuleb autor tagasi aruande lõpus.

Foto 1. "Kõnniteed ristmikel mugavaks" projekti logomärgistused.

I Teavitus alanud protsessist

Üldises teavituses erilisi muudatusi ei tehtud, tänavapildis reklaamiti kaasavat eelarvet juba tuttava kujundusega traditsioonilistes kohtades – plakatitega tänavatulpadel (vt Foto 2). Samuti reklaamiti protsessi linna veebis ja sotsiaalmeediakanalites.

Nii nagu varasematel aastatel toimus avaüritusena **kaasava eelarve infopäev** kolmapäeval, 29. aprillil kell 17 Tartu raekoja saalis. Infopäeval anti ülevaade kaasava eelarve selleaastasest projektist, anti soovitusi ideede esitamiseks ning hilisemaks kaasava eelarve protsessis osalemiseks. Lisaks räägiti linnaeelarve koostamise põhimõtetest ja selles protsessi tehtavatest kompromissidest. Anti ka lühike ülevaade ka kahel esimesel aastal hääletuse võitnud projektide elluviimise seisust ning põnevamatest esitatud ideedest. Avasõnad ütles linnapea Urmas Klaas.

Ehkki võimalikele tulevastele ideede esitajatele jagati olulist praktilist infot, oli kokkutulnuid vaid 15 ringis.

Foto 2. Plakat

Kui avaüritus ka edaspidi kavasse jätta, peaks kindlasti muutma nii kohta kui ka formaati. Eelmise aasta inspiratsiooniloeng oli kindlasti see, mida võiks ka edaspidi kavva võtta, aga seda pole mõtet pakkuda tühjale saalile. Seega tuleks kogu ürituse kontseptsioon ümber mõelda, et paremini kõita linlaste huvi. Koha mõttes tasub kaaluda hilisemate arutelude menukat paika – Sisevete Saatkonna jõekohvikut, mis on sellise ürituse jaoks kindlasti kohasem kui raekoja saal.

Teavituses on oluline protsessi algusest peale rõhutada ka edasist kahte ideede valikuvooru (esmane ekspertide ring ning teemaaruteludel osalevad autorid ja eksperdid) ning sealseid

valikukriteeriume, mille täitmine viib idee lõppvooru. See aitab ideede esitajatel varakul fookust hoida ja hiljem oma ideed ka paremini esitleda.

II Ideede kogumine

Kaasava eelarve ideid sai esitada 27. aprillist 17. maini 2015. Idee võis esitada igaüks. Tingimus, mida kaasava eelarve veebis vahendati oli:

Kaasava eelarve objektiks on Tartu linnaga seotud investeringuobjekt maksumusega kuni 70 000 eurot. Kuna kaasava eelarve kogusummaks on 140 000 eurot, tagab see vähemalt kahe idee elluviimise.

Kaasava eelarve raha eest elluviidav investering

- peab pakkuma avalikku hüve,
- peab olema avalikus kasutuses,
- ei tohi tekitada ebamõistlikke kulusid linna järgnevate aastate eelarvetele,
- tuleb realiseerida 2016. aasta jooksul.

Rahvahääletusel toetust leidnud investeringuobjekti realiseerimise korraldab linnavalitsus.

Veel hinnatakse (arutelude etapis)

- ideest osasaajate hulka;
- mõju linnaruumile;
- originaalsust;
- kogukonna koostöös soosimist;
- aktiivsete eluviiside soosimist;

Ellu viiakse vähemalt kaks rahvahääletusel enim häáli saanud ideed. Kui enim häáli saanud ideede maksumus on väiksem kui 70 000 eurot, viiakse ellu ka paremusjärjestuses järgmine idee, mis mahub ülejäänud summa sisse.

Kokku esitati sel aastal 57 ideed. Esitatud ideede arv oli küll väiksem kui kahel varasemal aastal, kuid ideed olid läbimõeldumad, argumenteeritult esitatud. Kui varem olid need pigem ühe inimese ideed, siis nüüd võis paljude ideede puhul tajuda ka kogukonna toetust.

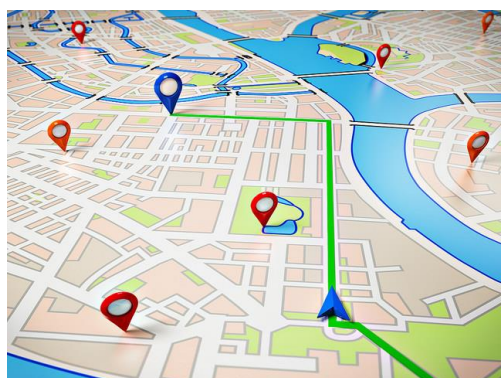
Selle etapi osas ei ole põhjust midagi sisuliselt muuta. Ka tehniliselt toimis VOLISE keskkond seekord enamasti tõrgeteta.

TUTVU IDEEDEGA SIIN!

III Ekspertide hinnangud

Nagu varasematelgi aastatel jagati laekunud ideed teemagruppidesse ja vastavate valdkondade **ekspertidest koosnev töögrupp** andis mai lõpus toimunud aruteludel hinnangu nende elluviimise

võimalikkusele. Ekspertgrupi töö eesmärk oli hinnata ideede vastavust kaasava eelarve tingimustele (peab pakkuma avalikku hüve, peab olema avalikus kasutuses, ei tohi tekitada ebamõistlikke kulusid linna järgnevate aastate eelarvetele, tuleb realiseerida 2016. aasta jooksul) ning ideede teostatavust, kas ideed on 70 000 euroga võimalik ellu viia ja kas see on tehniliselt võimalik.

Ekspertgrupp otsustas, et kaasava eelarve tingimustele vastab 43 ideed.

Edasi mittepääsenud ideedega saab tutvuda (põhjendus on märgitud iga idee juurde) [siin](#).

Ekspertid pidasid kaks pikka ja sisukat aruteluringi, kus iga idee arutati põhjalikult läbi ja varustati kommentaaridega. Mitme idee puhul otustati idee autoriga personaalselt ühendust võtta ja paluda ideed täpsustada, muuta vms.

Juba kolmandat korda tõdeb raporti autor, et ekspertide arutelud on sedavõrd sisukad ja linna edasisi arenguid avavad, et tasub mõelda, kuidas seda ekspertteadmist ja arutelu linlastele

paremini avada. Sellest on kahju, et ekspertide põhjalikud kommentaarid (mis esitati ka kirjalikult ideetabeli juurde) ei ole avalikustatud. Need võiksid olla edaspidi enne hääletust kindlasti avalikud.

IV Arutelud teemagruppides

44 edasipääsenud ideed jagati 4 teemagruppi:

- teed ja tänavad,
- linnaruumi rikastamine,
- sport ja vaba aeg,
- ehitus ja kommunikatsioonid.

Igasse teemagruppi kutsuti selle grupi ideede esitajad ja vastava valdkonna asjatundjad (peamiselt väljastpoolt linnavalitsust). Eesmärk oli valida arutelude ja hääletuse toel välja rahvahääletusele minevad 24 ideed.

Arutelud toimusid 8., 9., 12. ja 15. juunil 2015. aastal kell 17 Sisevete Saatkonnas (Vabaduse pargis, Kalevipoja juures Emajõe asuv jõekohvik).

Arutelul kaaluti ja hinnati ideid järgmiste kriteeriumite alusel: ideest osasaajate hulk, mõju linnaruumile, originaalsus, kogukonna koostöös soosimine, aktiivsete eluviiside soosimine.

Arutelud olid avalikud ja neil osaleti aktiivselt – kokku osales neljal arutelul üle 100 inimese. Lõppvooru minevate ideede üle said hääletada siiski vaid ideede autorid ja eksperdid. Huvilised said ideid kommenteerida ka volis.ee keskkonnas.

Järgnevalt ülevaade arutelude toimumisest, osalejatest ja välja valitud ideedest:

TEED JA TÄNAVAD

Arutelu toimus 8. juunil kell 17-19 Sisevete Saatkonnas.

Osaesid: Ideede "Ülekäigurajad Kalda tee 22 ja Anne tn ristumisel", "Mesika-Lemmatsi raudteeületus", "Pallase pst kõnnitee", "Tamme pst kõnniteed", "LED tänavalaternad" ja "Taastuenergia Tartu tänavavalgustusse" esitajad ning ekspertidena Heiki Kalberg, Mati Raamat, Elis Vollmer, Urmas Mets. Arutelu modereeris Andrei Liimets.

Idee esitajate ja ekspertide hääletuse alusel pääsesid rahvahääletusele järgmised ideed (11 ideest pääseb edasi 6):

LED tänavalaternad
Puidu tn raudteeülekäik
Pallase pst kõnnitee
Taastuvenergia Tartu tänavavalgustusse
Võru tänava kõnniteed
Ülekäigurajad Kalda tee 22 ja Anne tn ristumisel

Hääletusele ei pääsenud

Kruusamäe tänava kõnniteed
Kõnnitee Kadaka tänavale
Mesika-Lemmatsi raudteeületus
Nurme tänavale kõnnitee
Tamme pst kõnniteed

LINNARUUMI RIKASTAMINE

Arutelu toimus 9. juunil kell 17-19 Sisevete Saatkonnas.

Osalesid: Ideede "Sõpruse Park", "Aparaaditehase avatud aed", "Tartu lugude linnaks ehk kuidas panna tänavad rääkima (kultuurilooline giid)", "Heade mõtete pingid Toomemäele", "Ujuv supelmaja-lava Emajõe", "Karlova ja Supilinna linnaosade tähistamine", "Kivisilla säilinud osade kokku kogumine ja eksponeerimine", "Emajõe piirde rajamine Ülejõe parki", "Tartu maratoni monument" ja "Miil-kilomeeter" esitajad ning ekspertidena Kaja Pae, Martin Murusalu, Tõnis Arjus, Andres Pool.

Idee esitajate ja ekspertide hääletuse alusel pääsesid rahvahääletusele järgmised ideed (11 ideest pääseb edasi 6):

Aparaaditehase avatud aed
Heade mõtete pingid
Sõpruse Park
Tartu lugude linnaks ehk kuidas panna tänavad rääkima (kultuurilooline giid)
Tartu maratoni monument
Ujuv supelmaja-lava Emajõe

Hääletusele ei pääsenud:

Emajõe piirde rajamine Ülejõe parki
Karlova ja Supilinna linnaosade tähistamine
Kirsipuud kesklinna
Kivisilla säilinud osade kokku kogumine ja eksponeerimine
Miil-kilomeeter

SPORT JA VABA AEG

Arutelu toimus 12. juunil kell 17-19 Sisevete Saatkonnas.

Osalesid: Ideede "Jooksu, kõndimise ja rattaradade rajamine Dendroparki", "Discgolfi park", "Muruplats Uus 63D", "Olemasolevate väljõusaalide renoveerimine", "Energiaratas", "Ülejõe

linnaosa vabaajaväljakud", "Pikniku- ja mänguala Ülejõe parki", "Karlova spordi- ja vabaajaväljak" esitajad ning ekspertidena Karin Bachmann, Andres Pool, Veljo Lamp, Tarmo Kikerpill.

Idee esitajate ja ekspertide hääletuse alusel pääsesid rahvahääletusele järgmised ideed (12 ideest pääses edasi 7):

Discgolfi park
Energiaratas
Jooksu, kõndimise ja rattaradade rajamine Dendroparki
Karlova spordi- ja vabaajaväljak
Olemasolevate välijõusaalide renoveerimine
Pikniku- ja mänguala Ülejõe parki
Ülejõe linnaosa vabaajaväljakud

Hääletusele ei pääsenud:

Kallasrada lhaste sillani
Koerte jalutusväljak
Laste mänguväljak (Raadi-Kruusamäe)
Muruplats Uus 63D
Mänguväljak 1-3aastastele

EHITUS JA KOMMUNIKATSIOONID

Arutelu toimus 15. juunil kell 17-19 Sisevete Saatkonnas.

Osalesid: Ideede "Arena Tartu eskiisprojekt", "Ehitis- ja ajaloomälestiste restaureerimine Tartu Raadi kalmistul", "Elleri amfiteater Toomemäe nõlval", "Linnale kuuluvate avalike asutuste ligipääsetavuse parandamine", "Välitualett", "Tartu Kirjanduse Maja renoveerimine kirjanduslinna esinduskeskuseks", "Tartu Ratsakooli tallihoone katusekatte rekonstrueerimine", "Torn Tartusse", "Eelarve simulaator" esitajad ning ekspertidena Kunnar Jürgenson, Tõnis Arjus, Martin Murusalu, Olev Suuder.

Idee esitajate ja ekspertide hääletuse alusel pääsesid rahvahääletusele järgmised ideed (9 ideest pääses edasi 5):

Arena Tartu eskiisprojekt
Elleri amfiteater Toomemäe nõlval
Linnale kuuluvate avalike asutuste ligipääsetavuse parandamine
Tartu Ratsakooli tallihoone katusekatte rekonstrueerimine
Torn Tartusse

Hääletusele ei pääsenud:

Eelarve simulaator
Ehitis- ja ajaloomälestiste restaureerimine Tartu Raadi kalmistul
Tartu Kirjanduse Maja renoveerimine kirjanduslinna esinduskeskuseks
Välitualett

Rahvahääletusele valiti välja 24 ideed. Fotod aruteludest on nähtavad [siin](#).

Teemaarutelud olid väga sisukad, ideede esitajate ja ekspertide kõrval osalesid aktiivselt ka lihtsalt huvilised. Osalejad said põhjaliku ülevaate linna plaanidest ja lähiaastate vastavate valdkondade projektidest. Iga aastaga on paranenud ka ideede esitlejate ettevalmistus ja esitlemisoskus.

Üle 100 huvilise, kes õhtutundidel linna arengute ja valikute üle arutleda viitsivad, on küll märkimisväärne tulemus, teisalt on ekspertide hinnangud ja nende põhjal tekkinud arutelud nii sisukad, et neist võiks saada osa veelgi suurem hulk linlasi.

V Ideede tutvustamine

2. oktoobril toimus Sisevete Saatkonnas arutelu "Milline idee on Tartule parim?". Ka kahel varasemal aastal toimus ideede tutvustusüritus, kuid seekord valmistati seda paremini ette.

Ideede esitlejatele anti ette range ajaraam – 5 minutit – oma idee tutvustuseks ja konkreetne küsimus (Mille poolest just Teie idee muudab Tartu paremaks?), millele oma esitlusega vastus anda. Arutelu algas Tartu ülikooli inimgeograafia professor Rein Ahase lühikese inspireeriva

sissejuhatusega teemal "Targaks linnaks saamisega seotud väljakutsetest ja valikutest", seejärel said sõna ideede autorid. Arutelu modereeris Andrei Liimets.

Osavõtt sellest üritusest oli väga aktiivne ja arutelud köitvad. Selle ürituse formaat ja koht ei vaja väga palju muutmist. Samas võiks linnavisionääri loengut pakkuda pigem avaüritusel, et inspireerida võimalike tulevaste ideede esitlejate loovust. Tasuks ka kaaluda, kas mitte pakkuda osalejatele selle ideede tutvustusürituse ühe osana turundusalast loengut, mis oli 2. aasta kaasava eelarve kavas.

Linn tutvustas enne hääletust ideid juba eelmisest aastast tuttavatel reklaamipindadel (kuulutusetulpades, Kaarsillal jne). Ka ideede autorid tegid oma ideedele erinevates keskkondades aktiivselt rekaami.

VI Hääletus

Tartu kaasava eelarve rahvahääletus toimus 5.-11. oktoobril 2015. Võrreldes eelmise aastaga ei muudetud hääletusreegleid. Rahvahääletusel sai osaleda iga vähemalt 16. aastane isik, kelle elukoht on Eesti rahvastikuregistri andmetel Tartu linnas. Iga rahvahääletusel osalev isik sai hääletada kuni kolme erineva endale meelepärase idee poolt.

Rahvahääletus viidi elektrooniliselt läbi infosüsteemis Volis, kus tuli end identifitseerida ID-kaardi või mobiil-IDga. Hääletada sai ka Tartu linna infokeskuses (raekoja I korrus) kasutades infotöötaja abi.

Hääletusel anti kokku 6929 häält 3772 hääletajalt. Kõige enam hääli said idee nr 2 "Arena Tartu eskiisprojekt" (982 häält) ja idee nr 4 "Elleri amfiteater Toomemäe nõlval" (749 häält). Linnavalitsus peab need kaks võiduideed 2016. a jooksul ellu viima.

VAATA IDEID JA TÄPSEMAT TULEMUST SIIT ning allpool toodud ekraanipiltidelt.

TARTU KAASAV EELARVE

- Sport ja vaba aeg
- Tööd ja tänavad
- Ehitus ja kommunikatsioonid
- Linnaruumi rikastamine

Idenumber	Hääli arv
1. Idee nr 02. Arena Tartu eskiisprojekt	982
2. Idee nr 04. Elleri amfiteater Toomemäe nõlval	749
3. Idee nr 01. Aparaaditehase avatud aed	748
4. Idee nr 18. Tartu Ratsakooli tallirõone katusekatte rekonstrueerimine	652
5. Idee nr 07. Jooksu-, lõõndamise, suusatamise ja rattasõitjate rajamine Dendroparki	624
6. Idee nr 15. Sõprusa Park	405
7. Idee nr 09. LED-tänavatlamend	371
8. Idee nr 06. Karliva sporti- ja vabaaja väljak	365
9. Idee nr 16. Taastuenergia Tartu tänavavalgustusse	240
10. Idee nr 13. Piletku- ja mänguala Ülejõe parki	234

Arhiivid

- Kaasava eelarve ettepanekud 2015, mis ei pääsenud hääletusele
- Tartu kaasava eelarve ettepanekud 2014, mis ei pääsenud hääletusele
- Tartu kaasava eelarve ettepanekud 2014, mis pääsenud hääletusele
- Tartu kaasava eelarve ettepanekud 2013

Tartu kaasava eelarve

- 5. oktoobril hääletas 880 tartlast, andes kokku 1484 häält.
- 6. oktoobril hääletas 512 tartlast, andes kokku 842 häält.
- 7. oktoobril hääletas 506 tartlast, andes kokku 1003 häält.
- 8. oktoobril hääletas 497 tartlast, andes kokku 934 häält.
- 9. oktoobril hääletas 385 tartlast, andes kokku 730 häält.
- 10. oktoobril hääletas 405 tartlast, andes kokku 811 häält.
- 11. oktoobril hääletas 540 tartlast, andes kokku 1124 häält.

Kokku 7 päevaga: 3772 hääletajat ja 6929 häält

5.-11. oktoobril 2015 toimub Tartu kaasava eelarve rahvahääletus, mille tulemusena selgub kaiks ideed maksumusega kuni 70 000 eurot, mis vilastis elu 2016. aastal. Igal hääletajal saab valida kuni 3 ideed.

24 sept aastal valikus oleva ideega saab tutvuda siin keskkonnas valides kas vassalut lehelit huvipaikv valdkond või minnes koostöödimeetrijä. Ideid saab samas ka kommentaarida.

Hääletamiseks tuleb logida sisse ID-kaardi või mobiil-ID-ga. Teise võimalusena saab hääletada ka iga päev kell 10-18 ka raekoja infokeskuses.

Rohkem info: www.tartu.ee/kaasaveelarve

Tartu Linnavalitsuse avalise suhete osakonna teabelehelituse Juhataja Liian Lukka: 736 1212, 516 4592, liian.lukka@raad.tartu.ee

Tehnilised küsimused: oh@andmepuue.ee (Harris Pooel)

Mõned tehnilised soovitusel VOLISE kasutamiseks:

- Volis ee on kõige paremini kasutatav Mozilla Firefox, Google Chrome, Internet Exploreriga alates versioonist 9, ning ka uuemate Safari versioonidega. Seega uuenoedpe võimaluse korral veebilehtega veebivõti või kasutada veebilehtega (nt Windows XP puhul kasutada Firefox'i või Chrome).
- Päruv veeduge, et teie arvuti operatsioonisüsteemis on ID-kaardi tarkvara installeeritud ja sertifikaadid uuendatud. Samuti tuleb enamusel veebilehtega ID-tarkvara kasutamine veebilehtega seadetes lubada ("Lubadused" või "Plug-in").
- Streenimine ja hääletamine järel välja logides ei ole turvavõitlus tõenäoliselt lõpetatud. Samuti logitakse kasutaja pilkaajalise tegevustust järel turvasüsteemi tagamiseks volis ee-est automaatselt välja. Mõistamisel juhul tuleb sulgeda kõik veebilehtega aknad, uuesti veebilehtega käivitada ja sisestada siseneda.
- Täpsta võib ka veebilehtega vahetada süsteemide, vt aht: https://www.veel.ee/taastuenergia/taastuenergia_sait/veebilehtega_suhetamine_suhetamine
- Tehniliste probleemide lahendamiseks andes palusid teada oh@andmepuue.ee ja misa töötajad hääletuse probleeme tekkimise kohta ja kasutatud arvutitarkvara (operatsioonisüsteem, veebilehtega ja selle versiooninumber), seda kiiremini saame teid abistada.

Hääletatud ettepanekud (hääli kokku: 6929)

Idee nr 01. Apraaditehase avatud aed	748
Idee nr 02. Arena Tartu eskiisprojekt	982
Idee nr 03. Discgolfi park	195
Idee nr 04. Elleri amfiteater Toomemäe nõlval	749
Idee nr 05. Energiaratas	88
Idee nr 06. Heade mõtete pingid Toomemäele	156
Idee nr 07. Jooksu-, kõndimise, suusatamise ja rattaradade rajamine Dendroparki	624
Idee nr 08. Karlova spordi- ja vabaaja väljak	305
Idee nr 09. LED-tänavalaternad	371
Idee nr 10. Linnale kuuluvate avalike asutuste ligipääsetavuse parandamine	68
Idee nr 11. Olemasolevate väljõusaalide renoveerimine	149
Idee nr 12. Pallase pst kõnnitee	219
Idee nr 13. Pikniku- ja mänguala Ülejõe parki	234
Idee nr 14. Puidu tn raudteeülekäik	31
Idee nr 15. Sõpruse Park	405
Idee nr 16. Taastuenergia Tartu tänavavalgustusse	240
Idee nr 17. Tartu Maratoni monument	82
Idee nr 18. Tartu Ratsakooli tallihoone katusekatte rekonstrueerimine	632
Idee nr 19. Tartu LooLiinid ehk kuidas panna tänavad rääkima	56
Idee nr 20. Tartu ronimistorn	150
Idee nr 21. Ujuv supelmaja-lava Emajõeale	127
Idee nr 22. Võru tn kõnniteed	176
Idee nr 23. Ülejõe linnaosa vabaajaväljakud	72
Idee nr 24. Ülekäigurajad Kalda tee 22 ja Anne tn ristumisel	70

Kokkuvõte ja soovitused edasiseks

Kui alustada arvudest, siis on põhjust mõõdukaks optimismiks. 3. aastat toimunud Tartu kaasava eelarve hääletusel osales 3772 inimest, andes kokku 6929 häält, mis on rohkem kui kunagi varem. Ka teemaaruteludel ning ideede tutvustusüritusel osales senisest rohkem nii ideede esitlejaid kui ka lihtsalt huvilisi – kokku üle 100 inimese. Kui arvestada, et New Yorkis meelitas 10 miljonit jagatavat dollarit kokku 13 000 inimest, siis ei saa Tartu osalenute arvu pidada marginaalseks ega tehtud otsuseid mitte-legitiimseiks.

Veelgi enam äramärkimist väärib aga ideede esitlemise oskuse paranemine ja debattide kvaliteet. Aruteludel osalenud tartlaste jaoks said linna arenguplaanid ja ka üldised eelarvevõimalused selgemaks, seega ka oluline osa kogu kaasava eelarve eesmärgist täidetud.

Olulisem kui arutelu selle üle, mitu hääletajat on Tartule piisav, on küsimus sellest, kuidas suurendada veelgi just nende inimest hulka, kes võtavad väiksemates kogukondades ideede üle arutelu enda kanda ning osalevad aktiivselt ka teemagruppides? Kes täidaks nõ kogukonnasaadikute rolli ja tagaks, et iga idee esindaks tõesti ühe konkreetse piirkonna, kogukonna ja mitte vaid ühe inimese huve? Kindlasti toob see kokkuvõttes kaasa ka hääletajate arvu suurenemise.

Kuna kaasava eelarve eesmärgid on ka järgmiseks aastaks jäänud samaks, siis esitan soovitused eesmärkide kaupa.

Eesmärk: Arusaam linnaeelarvest ja selle kujunemisest paraneb

- **Kaua jutuks olnud visuaalne lahendus Tartu kogueelarve ja selle kujunemise protsessi näitlikustamiseks tuleks ära teha. Siinjuures võiks õppida Reykjaviki linna kogemusest, kus kaasava eelarve protsessi osalemisel on üheks tehniliseks lahenduseks võimalus kogu linna investeringute eelarve ise erinevatest objektidest “kokku panna” ja erinevaid võimalusi läbi mängida. Selline lahendus aitab parimal moel kaasa teadlikkuse ja arusaama tõusule linnaeelarve kujunemisest (vt Joonis 2)**

Betri huerfi

Choose another borough | Help | Rules | Logout

1 AUTHENTICATE 2 SELECT BOROUGH 3 CHOOSE PROJECTS 4 VOTE RECEIVED

Árbær

Amount used and amount left

8.5 used, 19.0 left

Budget box starts to fill up

You do not have to use the whole sum

Select projects by clicking a name below

Project name	Amount in euros	Project name	Amount in euros
A Light footpath from Reyjahló to Ártanjartréla óan	8.5	I Picnic tables and benches near ball field by Bugla, Norðlingaholt	2.0
B Install roundabout at Bejatróttur-Hraunber	15.0	J Improve Ártanjartréla square, with picnic tables, benches and more	3.0
C Install lighting for ice skaters, by the sand beach at lake Raudavötn	3.0	K Install more benches and litter bins along footpaths in Árbær	3.0
D Pave the bridge over Elláskle river - close to Pylör Stadium	1.0	L Repair basketball fields south of Hraunber 62-70, by Rofabær	6.0
E Fitness equipment in area by Bugla - near Kólguvað, Norðlingaholt	5.0	M Install footpath at Hraunber/Rofabær/Fagfirsaer intersection	3.0
F Light footpath from Brimbákvísl to Frisakvísl	5.0	N Renew a playground between Álavísl and Sílakvísl	12.0
G Improve footpath and limit speed in Bugla, at Kólguvað	3.0	O Install off-leash dog park - location yet to be decided	5.0
H Repair sledding slope in Sella	2.0	P Lay gravel footpath from Búðavað to Björnalandur, Norðlingaholt	3.0

Project A has been selected

Vote

Vote button is active

You have not voted yet | betreykjwvk@baa.is | About the vote | About Better Reykjavik | About Better Neighborhoods | City of Reykjavik

Betri huerfi

Choose another borough | Help | Rules | Logout

1 AUTHENTICATE 2 SELECT BOROUGH 3 CHOOSE PROJECTS 4 VOTE RECEIVED

Árbær

19.5 used, 0.0 left

You do not have to use the whole sum

Select projects by clicking a name below

Project name	Amount in euros	Project name	Amount in euros
A Light footpath from Reyjahló to Ártanjartréla óan	8.5	I Picnic tables and benches near ball field by Bugla, Norðlingaholt	2.0
B Install roundabout at Bejatróttur-Hraunber	15.0	J Improve Ártanjartréla square, with picnic tables, benches and more	3.0
C Install lighting for ice skaters, by the sand beach at lake Raudavötn	3.0	K Install more benches and litter bins along footpaths in Árbær	3.0
D Pave the bridge over Elláskle river - close to Pylör Stadium	1.0	L Repair basketball fields south of Hraunber 62-70, by Rofabær	6.0
E Fitness equipment in area by Bugla - near Kólguvað, Norðlingaholt	5.0	M Install footpath at Hraunber/Rofabær/Fagfirsaer intersection	3.0
F Light footpath from Brimbákvísl to Frisakvísl	5.0	N Renew a playground between Álavísl and Sílakvísl	12.0
G Improve footpath and limit speed in Bugla, at Kólguvað	3.0	O Install off-leash dog park - location yet to be decided	5.0
H Repair sledding slope in Sella	2.0	P Lay gravel footpath from Búðavað to Björnalandur, Norðlingaholt	3.0

Vote

You have not voted yet | betreykjwvk@baa.is | About the vote | About Better Reykjavik | About Better Neighborhoods | City of Reykjavik

Joonis 2. Ekraanipildid Islandi lahendusest kogu invetseeringute eelarvega nõ mängida.

- Avaüritusel tuleks tutvustada lühidalt kuid atraktiivselt eelarvestarteediat ja linna arengut puudutavaid dokumente ning lähiaja investeringute kava. Seda tuleks teha paralleelselt köitvas vormis ka muudes kanalites, et kasvatada avaürituse auditoriumi.
- Avaürituse formaat ja sisu vajab muutmist. Selle toimumise eel tuleb aktiivsemalt tutvustada kogu protsessi eesmärgid ja sisu. Avaürituse peamine eesmärk võiks praktilise info asemel olla just inspiratsiooni ja mõtlemise soodustamine. Näiteks võiks avaüritus pakkuda inspiratsiooni mõnelt visionäärilt. Loeng võiks koosneda erinevate maailma linnade näidetest, kuidas on muudetud linnapilti, antud uus elu mingitele vanadele objektidele. Selle kõige mõte olekski hoogustada nõ kastist välja mõtlemist, mida linlased tahaks selle protsessi tulemusena rohkem saada.
- Võiks kaaluda nn vaja-teha ja see-oleks-tore-ideede eristamist, et neid oleks lõpuks lihtsam võrrelda. Vaja on lahku lüüa igapäevast eluolu otseselt mõjutavad

praktilised ideed (kõnniteed ja ristmikud jne), mida linn nõ „niikuiii peab tegema“ uudetest, nutikatest, uut emotsiooni pakkuvatest objektidest nagu energiaratas või ujuparv. Ka praegune lõppvaliku mudel – kaks objekti a 70 000, võimaldaks seda eristust teha. Linn saaks endiselt olulisi signaale, mis on kõige valusamad teemad (eelmisel aastal rattateede olukord), teisalt jääb vähemalt pool raha nutika ja vahva linnaruumi arendamisele.

- Kaasav eelarve on Tartus kokkuvõttes üsna edukalt startinud ja osa linlasi selle ettevõtmisega aktiivselt kaasa tulnud ning usaldavad ettevõtmist. Arvan, et enne järgmise aasta kaasava eelarvega alustamist on paras hetk kaaluda otsustatava summa (investeeringute eelarve protsendi) suurendamist.

Eesmärk: Kogukondadevaheline koostöö paraneb

- Järgmise aasta stsenaariumi arutelu tuleks teha laiapõhjalisem, et mudelisse oleks algusest peale sisse kirjutatud suurem rõhk uuteks, nutikateks linnaruumi objektideks. Kolme aastaga on tekkinud hulk aktiivseid inimesi (varasemate aastate ideede esitajad, arvamusiidrid, teemaekspertid), kes kaasava eelarve teemaaruteludes aktiivselt osalevad. Need nõ kaasava eelarve saadikud tuleks aruteludesse kutsuda juba varem. Nendel inimestel on võimalus ja tihti ka mõju olla protsessi mõtte ja eesmärkide selgitajateks ning ideede genereerijateks, läbiarutajateks ja ühendajateks väiksemates kogukondades.
- Islandi eeskujul võiks katsetada ka stsenaariumiga, kus ideid kogutakse konkreetsete linnaosade kaupa (a la Karlova, Supilinn jne). Ideid võiks küll igaüks vabalt erinevatesse linnaosadesse pakkuda, kuid hääletamisel tuleb valida üks konkreetne linnaosa ja objekt. See soodustaks kindlasti ka heas mõtte piirkondadevahelist konkurentsi ja aktiveeriks igat kogukonda oma piirkonna huvide eest võitlema. Tõsi, see eeldab ka vastavat uut tehnilist lahendust (vt. Joonis 3)

Joonis 3. Ekraanipilt Islandi tehnilisest lahendusest.

- Nii ideekorje kui ka hääletamisega võiks minna kogukondadele lähemale. Näiteks igas linnajaos (raamatukogus vms) võiks ideede esitamise ja hääletamise perioodil olla üks arvuti vabaks kasutamiseks ja inimene, kes oskab juhendada, kuidas VOLIS- es õigele lehele minna ja oma idee esitada ning kus ideid kommenteerida. Hääletamise puhul tuleks tagada kindlad protseduuri- ja turvalisusreeglid, et luua juurde ka avalikke elektroonse hääletamise punkte (nt raamatukogudesse vms).
- Kogukonnapõhisusele võib läheneda ka temaatiliselt või objekti kaudu. Linnavalitsus võiks muuta stsenaariumit teema- või objektipõhiseks, et ideed oleks võrreldavamad. Näiteks katsetada igal aastal ühe konkreetse räämas või kasutu objektiga (igas linnajaos üks objekt või üks ühine linna kohta), mille puhul inimesed pakuksid ideid, mida uut ja põnevat saaks selle objektiga teha. 2015. aastal oli sarnaseks ideeks Sõpruse silla alune rulapark. Teine võimalus on pakkuda igal aastal ideekorjeks üks konkreetne valdkond. See koondaks kogukonda teemapõhiselt. Näiteks 2015. aastal oli muusika-aasta, seega oleks võinud kogutada vaid ideid, mis rõhutaks Tartut muusikalinnana. Siis oleks ka ühele hilisemale võiduideele, Elleri vabalavale lisandunud samast valdkonnast teised konkureerivad ideed ja oleks ausam võrrelda, mis objekt just selle valdkonna väärtusi kannab.

Eesmärk: Mõni oluline valupunkt linnas leiab lahenduse ja/või viiakse ellu mõni uus idee

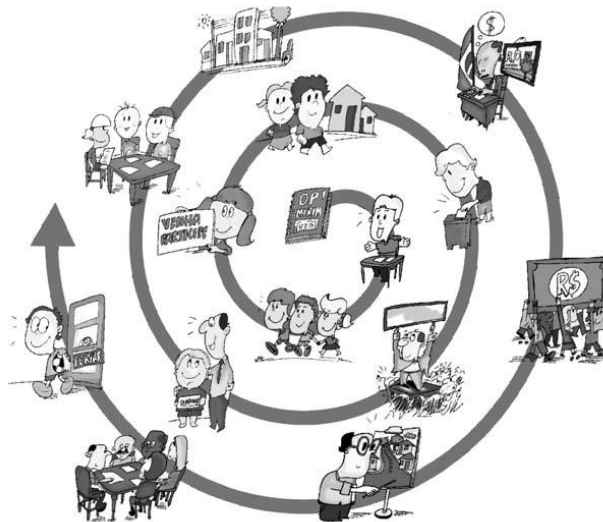

- Tasub veelgi rohkem läbivalt eri kanalites ja kogu protsessi vältel tutvustada linna plaane ja kavasoolevaid objekte. Sellega väheneb nende ettepanekute hulk, mis puudutavad asju, mida linn juba tegelikult teebki (tihti küll vajalikust väiksemas mahus). Siis jääb rohkem ruumi ja energiat ideedele, mis rikastaks linnaruumi tõeliselt uudse sisu ja/või vormiga objektidega.
- Üheks võimaluseks on muuta ekspertide hinnangud ja kommentaarid paremini jälgitavaks (veebis, VOLIS-es ideede juures).
- Edastada selge sõnum, et isegi kui idee ei võida, kuid saab arvestatava hulga toetushääli, on see selge märk otsustajatele, et see on oluline asi/objekt. iga hääl on oluline ja mõistlik on ära kasutada 3 lubatud häält.
- Jätkata eelmiste aastate elluviidud ideede turundamist (mitte ainult võiduidee reklaamimist, vaid ka neid ideid, mis linnavalitsus veel täiendavalt on ellu viinud) tunnustades sellega rahvaalgatust ja meenutades pidevalt käimasolevat protsessi.
- Võiks jõulisemalt rõhutada just loovuse ja ideede originaalsuse nõuet (kasvõi siis nõ poole raha eest nagu eespool kirjas). Lisaks avaürituse inspiratsiooniloengule linnarengu visionäärilt, võiks stsenaariumisse tuua rohkem koolitusi (näiteks pakkuda uuesti turunduskoolitust nagu 2. aastal). Siin võiks kulude kokkuhoiu eesmärgil teha koostööd ka näiteks kommunikatsiooni või majandustudengitega vms, kasutades protsessis paremini ära Tartu kui ülikooli ja teaduslinna potentsiaali.
- Et uued objektid kannaks ka rohkem tartulikku nooruse vaimu, tuleks mõelda noorte paremale kaasamisele nii ideede esitamisel kui hääletamisel. Noorte osaluse suurendamine on tõsine väljakutse mitte ainult Tartule ja mitte ainult kaasava eelarve puhul, vaid ka laiemalt. Tartu linn võiks senisest paremini endas oleva noore energia ära kasutada, andes hääletusvõimaluse kõigile Tartu kõrgkoolide tudengitele, kellest paljud veedavad siin vähemalt 5 parimat noorusaastat. Noorte osalus on seni madal, kuid nii tõuseks ka motivatsioon lennukamate ja noortepärasemate ideede esitamiseks.

Soovitused üldisele kommunikatsioonile

- Reklaamitud on peamiselt hääletusprotsessi, kuid rohkem tähelepanu tuleb pöörata protsessi algusest teavitamisele ning selle selgitamisele, mis täpselt ja millal toimuma hakkab.
- Protsessi etappe võiks tutvustada senisest visuaalsemalt köitvamas vormis, miks mitte ka humoorikas võtmes (näiteks nagu allpooltoodud pildil).

- Kõik otsused peavad olema läbipaistvad, nt kaaluda võiks ekspertide kommentaaride avalikustamist. Iga lõpphääletusse jääv objekt peab vastama 100% peamistele kriteeriumidele:
  - pakub avalikku hüve;
  - on avalikus kasutuses;
  - ei tekita linnale ebamõistlikke kulusid järgnevaiks aastaiks;

Kui mingi toodud kriteeriumi täitmine tekitab küsimusi, peavad need küsimused saama avalikud vastused, vastasel juhul objekti idee lõpphääletusele ei lähe.

Mitmed toodud ettepanekutest eeldavad üsna põhjalikku stsenaariumi muutmist, aga kaasav eelarve on just selline protsess, mida linnavalitsus võiks võtta kui õppimisvõimalust. Ehkki linnavalitsus ei ole *start-up* ettevõtte, peaks siiski ka linnavalitsusel olema lubatud oma seniste otsustus- ja tegevusmallide muutmiseks teatud määral riskida, katsetada ja isegi eksida. Tunnustada tuleb igal juhul, et paljud linnale juba alguses antud soovitusel, on nüüdseks ellu viidud ja ka kriitikale on reageeritud mitte tõrjumise, vaid võimalusel arvestamisega. Praeguseks välja töötatud kaasava eelarve otsustamudemelit peaks linn kasutama ka paljude teiste otsuste tegemisel. See tuleks kindlasti paremini siduda ka muude linnavõimu eestvedamisel toimuvate otsustamistega, näiteks hetkel laual oleva kesklinna üldplaneeringuga.

Meediakajastused

Pressiteated ja meediakajastused kaasava eelarve kohta

http://www.tartu.ee/?lang_id=1&menu_id=2&page_id=24703

Meediakajastused enne hääletust

<http://vikerraadio.err.ee/raadioklipp/560e319614f0360ed4cb7da3>

<http://uudised.err.ee/v/majandus/c8543d8b-dc14-4048-8ddd-9a56e75ad281/tartlased-on-rahul-et-saavad-kolmandat-aastat-eelarve-koostamisel-osaleda>

Meediakajastused 2015 a. võiduideede järel

Jüri Saare artikkel 13.10 Tartu Postimehes

<http://tartu.postimees.ee/3360043/juri-saar-linnapea-kullatud-kujust-ja-klaaskapist-raeplatsil>

Tanel Teini intervjuu Terevisioonis

<http://etv.err.ee/v/meelelahutus/terevisioon/saated/d36a8559-0b60-433a-aab3-5b35d521c096/terevisioon> 1:40

Vikerraadio Uudised 13.10 <http://vikerraadio.err.ee/raadioklipp/561cff6c14f0360e9444ebb1>

Kristina Reinsalu artikkel Tartu Postimehes <http://tartu.postimees.ee/3368059/lennukad-ja-realiseeritavad-ideed-tartule>

Kristina Reinsalu Intervjuu Sten Teppaniga Vikerraadios 15.10 kell 17:30.
intrevjuu algab 17-ndal minutil.

http://vikerraadio.err.ee/v/stuudios_on_sten_teppan/loigud/5fa975a0-7e9f-41fb-beb2-1b6193be50de/stuudios-on-sten-teppan-2-tund

Tartus, 22.12.2015

Aruande koostas

Kristina Reinsalu

E-riigi Akadeemia e-demokraatia valdkonnajuht
kaasamiseksper